

Tornio Vinsanmaa

Tuulivoimahankkeen arkeologinen täydennysinventointi 2026

Arttu Tokoi
Maanala Oy

Sisällys

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä	5
2. Menetelmät	5
3. Alueen yleiskuva	6
3.1. Topografia	6
3.2. Historialliset kartat ja nimistö	7
4. Kohteet	8
4.1. Aiemmin tunnetut arkeologiset kohteet	8
1. Vinsanmaa	8
2. Rajakumpu 1	12
3. Rajakumpu 2	12
4.2. Uudet arkeologiset kohteet	13
4. Vinsanmaa 2	13
5. Yhteenveto	15
6. Lähteet	15

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Tornio, Vinsanmaan tuulivoimahankkeen suunnittelualue

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen inventointi

Tavoite: Selvittää sijaitseeko muuttuneiden voimalanpaikkojen tai suunnitellun tiestön alueella aiemmin tuntemattomia arkeologisia kohteita. Lisäksi tarkastaa kohde Vinsanmaa.

Kenttätyöaika: 19.–22.5.2026

Tutkijat: FM Arttu Tokoi, Maanala Oy

Tilaaaja: Sitowise Oy

Aiemmat arkeologiset inventoinnit: Schulz 2021

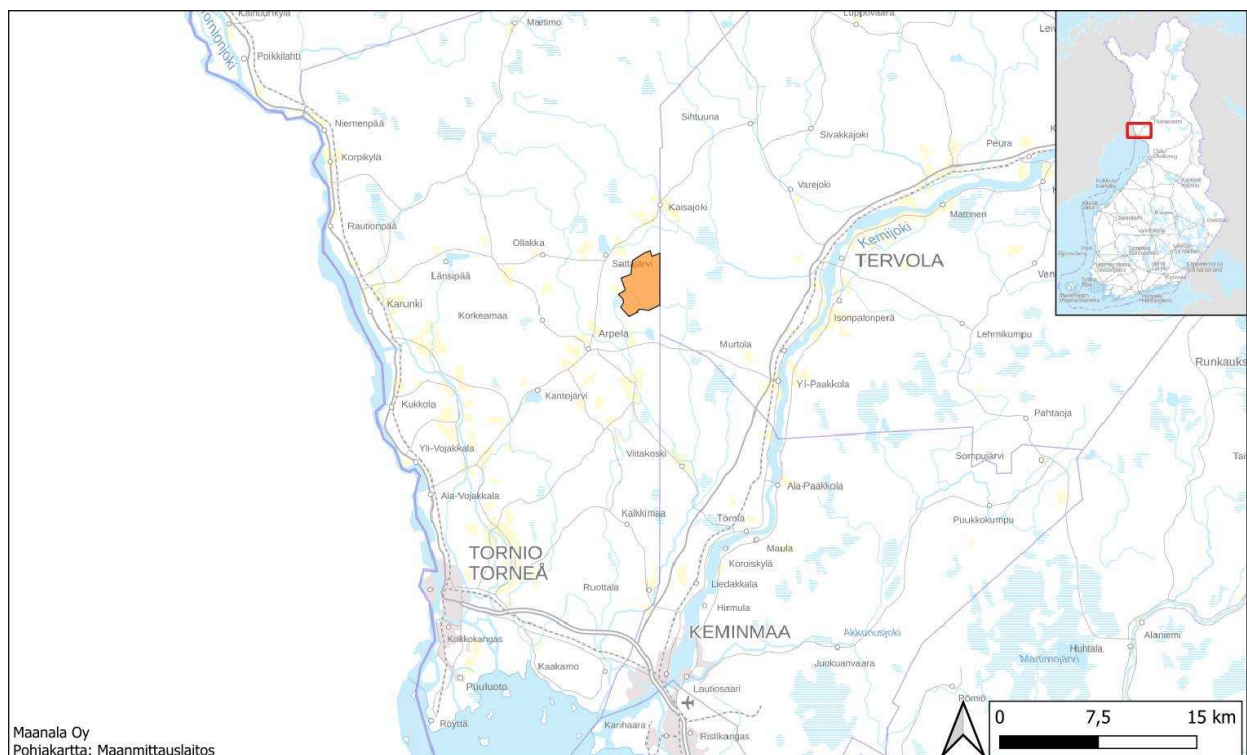
Talletetut esinelöydöt: löytöjä ei talletettu

Raportin kuvat: Arttu Tokoi

Raportin karttakoordinaatit: ETRS-TM35FIN (N 2000)

Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Tulos: Mahdollinen muinaisjäännöskohde Vinsanmaa todettiin kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Sen rajaukseen ehdotetaan pientä tarkennusta. Inventoinnissa löydettiin yksi uusi muinaisjäännöskohde, joka sijaitsee suunnitellulla tielinjalla.

Kuva 1. Hankealueen sijainti oranssilla merkittynä.

Kansikuva: Kivikautinen asumuspainanne kohteella Vinsanmaa. Kaakosta.

Taulukko 1: Kohdeluettelo.

Nro	Kohdenimi	Laji	Tyyppi	Rekisterissä	N	E
1	Vinsanmaa	kiinteä muinaisjäännös	asumuspainan- teet	1000055608	7329979	387131
2	Rajakumpu 1	kiinteä muinaisjäännös	kuopat	1000046023	7330531	387107
3	Rajakumpu 2	muu kohde	rajamerkit	1000046028	7330587	387140
4	Vinsanmaa 2	kiinteä muinaisjäännös	asumuspainan- teet	uusi kohde	7329918	386536

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi koskee Tornioon suunniteltua Vinsanmaan tuulivoima-aluetta. Alueen koko on noin 11 km². Alue on inventoitu vuonna 2021 (Schulz 2021). Tornionlaakson museon lausunnossa 27.3.2026 (1495/12.03.03.00.01/2022) edellytettiin täydennysinventointia muuttuneiden voimalanpaikkojen, tiestön ja muun mahdollisen rakentamisen osalta. Näiden osalta tuli tarkistaa myös tarkempi (5 p) laserkeilausaineisto, jota ei aiemman inventoinnin aikaan ollut käytössä. Nykyinen hankesuunnitelma käsittelee kahdeksan voimalanpaikkaa ja näille tulevan tiestön. Lisäksi tuli tarkistaa laserkeilausaineistosta havaittu mahdollinen muinaisjäänöskohde Vinsanmaa (1000055608).

Sitowise Oy tilasi arkeologisen inventoinnin Maanala Oy:ltä 15.5.2026. Maastotyöt teki FM Arttu Tokoi välillä 19.–23.5.2026.

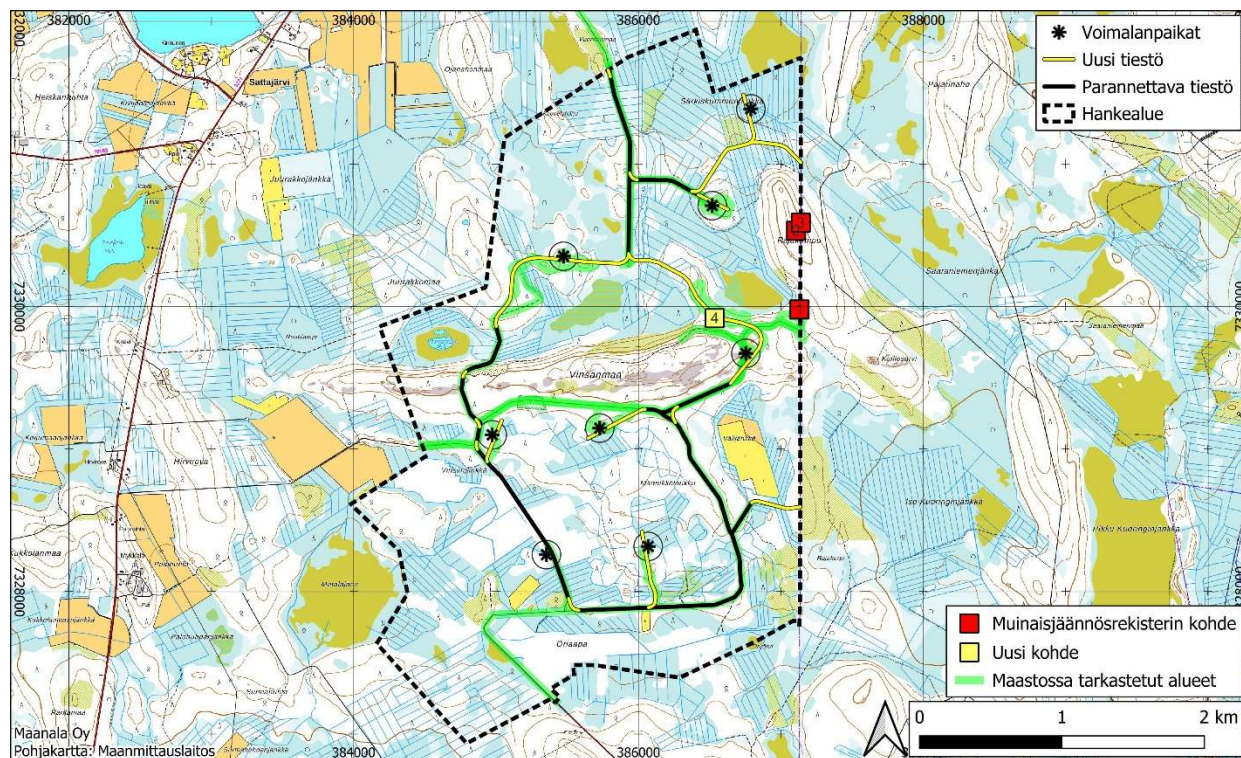
2. Menetelmät

Valmistelemina töinä etsittiin Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta (5 pistettä neliömetrille) arkeologisesti mielenkiintoisia

anomalioita rakentamisen alueilta. Alueen topografiaan tutustuttiin maastokarttojen, laserkeilausaineiston ja maaperäkarttojen avulla. Tarkastelun pohjalta pyrittiin paikantamaan esihistorialliselle toiminnalle otollisia alueita.

Valmisteluissa etsittiin myös alueelle osuvia historiallisia karttoja. Nämä asemoitiin nykykartan päälle ja tarkistettiin, osuuko alueelle kartoille merkittyä historiallista maankäyttöä. Samoin tutustuttiin paikannimistöön mahdollisesti kohteisiin liittyvän nimistön varalta. Vanhojen karttojen lisäksi paikannimistöä tarkasteltiin Nimiarkiston ja Nimisampo-palvelun avulla.

Kenttätöissä maastoa tarkasteltiin silmämääräisesti ja sopiville paikoille kaivettiin koekuoppia. Maastossa keskityttiin valmisteluissa otollisiksi katsotuille alueille. Suoalueille osuvia voimalanpaikkoja ei tarkastettu. Kaikki valmistelujen yhteydessä tehdyt havainnot tarkastettiin. Mittauksiin käytettiin Garmin Montana 700 GPS-laitetta. Muu dokumentointi tehtiin sanallisesti ja valokuvin. Sääolosuhteet olivat inventoinnin aikaan hyvät.

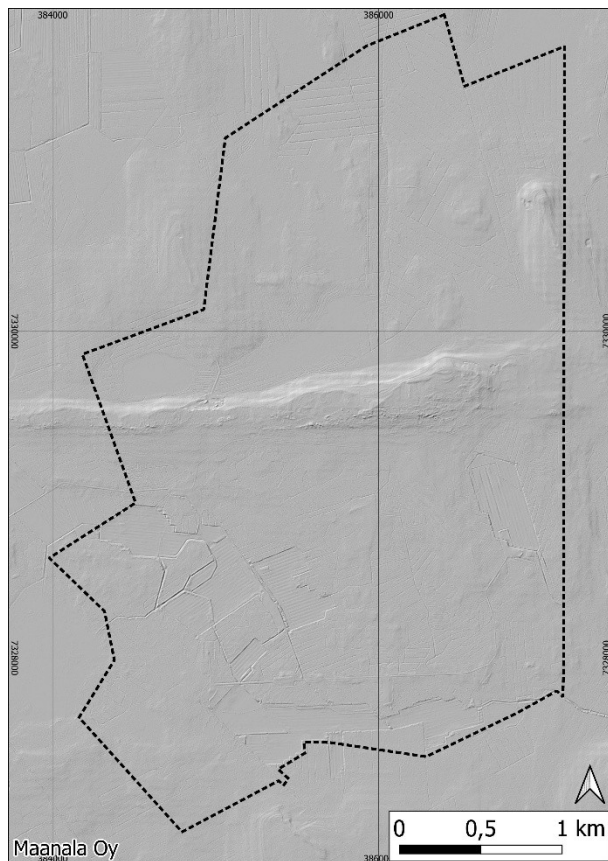
Kuva 2. Alueen arkeologiset kohteet, rakentamissuunnitelmat ja maastossa tarkastetut alueet.

3. Alueen yleiskuva

3.1. Topografia

Hankealue sijoittuu Tornion ja Tervolan rajalle Arpelasta koilliseen. Alue on suurelta osin ojitettua suota ja matalia kankaita. Sen keskiosia halkoo kuitenkin korkea Vinsanmaan harjumainen kangas (kuva 3). Keskeltä kallioisen ja louhikkoisen harjanteen rinteet ovat moreenia ja ainakin koillisosiltaan hiekkamaata. Toinen pienempi kangas, Rajakumpu, sijaitsee tästä koilliseen.

Alue jää seutua halkovien jokien välimaastoon, eikä sillä sijaitse merkittäviä vesistöjä. Muutama pieni kuivattu lampi tai järvi sinne kuitenkin osuu. Vinsanmaan pohjoispuolella olevassa Vähä Vinsanjärvessä on edelleen hieman vettä. Tämä viereinen Vinsanjärvi ja hankealueen etelärajalla sijainnut Orijärvi on aikanaan kuivattu kokonaan. Laajempi niin ikään kuivattu Matalajärvi jää juuri alueen länsipuolelle. Virtavesistä ainoa mainittava on pieni Vinsanoja, joka sekin on pääosin kaivettu metsäojitusten yhteydessä.

Kuva 3. Alue kuvattuna Maanmittauslaitoksen rinnevarjosteelle.

Korkeudeltaan hankealue sijoittuu välille 40–73 m mpy. Muinaisrannat ajoittuvat siten karkeasti välille 4500–2500 eaa. (Hakosen 2025 mallin mukaan). Sopivin vaihe kivikautiselle toiminnalle olisi mahdollisesti saarivaihe noin 3000–3500 eaa.

Alue on kivikautisille kohteille erittäin otollista. Tervolan Törmavaaran kivikautinen asutuskittymä on vain 10 km alueelta koilliseen. Tämä ja hankealueen kohteet (ks. luku 4) sijaitsevat samalla korkeudella noin 50 m mpy. Lisäksi ne ovat sijainneet hyvin samanlaisessa ympäristössä Kemijoen suulta avautuneen laajan merenlahden saarissa, tarkemmin vielä suurempien saarten suojaisemmalla koillisrannalla.

Kuva 4. Voimalanpaikka pienellä kankaalla Rajakummusta länteen.

Kuva 5. Voimalanpaikka Männikönloukun eteläpuolella.

Kuva 6. Pieni suoalue suunnitellun voimalan vieressä.

Kuva 7. Loivaa rinnettä hankealueella.

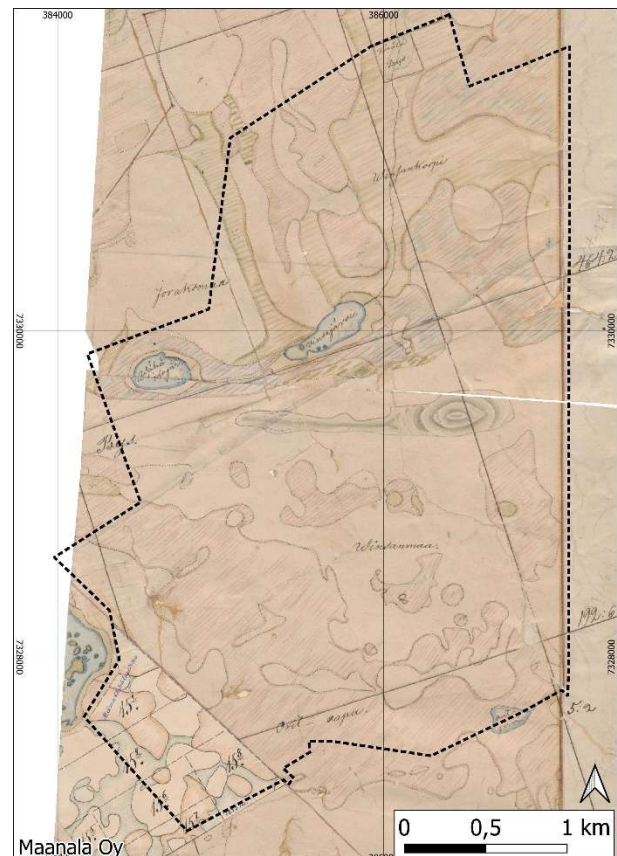
Kuva 8. Voimalanpaikka tiheässä kosteapohjaisessa metsässä.

3.2. Historialliset kartat ja nimistö

Isojakokartat alueen pohjoisosasta ovat vuodelta 1829 (Nyman 1829). Eteläosasta ei löydetty vastaavia, mutta koko alueelta on saatavissa pitäjänkartastoa muistuttava ns. pienoiskokokartta ilmeisesti vuodelta 1828, joka perustunee aiempiin mittauksiin. Varsinainen pitäjänkartasto on päivätty vuodelle 1844 (pitäjänkartat 1844a-b).

Alueelle ei millään näistä ole kuvattu mainittavaa maankäyttöä. Ilmeisesti alueella on ollut vain joitain niittyjä purojen ja järvien rannalla. Peruskartoilta ja historiallisista ilmakuvista voidaan havaita, että myös 1900-luvulla alue on ollut ainoastaan metsätalouskäytössä.

Paikannimistöstä ei havaittu viitteitä arkeologisista kohteista. Rajakummulla sijaitsee jo tunnettu rajamerkkikohde Rajakumpu 2.

Kuva 9. Hankealue pitäjänkartalla vuodelta 1844.

4. Kohteet

4.1. Aiemmin tunnetut arkeologiset kohteet

1. Vinsanmaa

Mahdollinen muinaisjäännös (1000055608). Ehdotetaan rekisteröitäväksi kiinteänä muinaisjäännöksenä.

Tyyppi: asuinpaikat/asumuspainanteet

Ajoitus: kivikautinen

Aiemmat tutkimukset: Ikäheimo 2024 (etätarkastus)

Kohdepiste: N 7329979 E 387131

Korkeus: 51,5–52,5 m mpy

Löydöt: ei talletettu

Kohde oli havaittu laserkeilausaineistosta (Ikäheimo 2024), mutta sitä ei ollut tarkastettu maastossa. Paikka sijaitsee Vinsanmaan ja Rajakummun välimaastossa aivan Tornion ja Tervolan rajalla.

Paikalla on useita kivikautisia asumuspainanteita. Yleisin tyyppi vaikutti olevan soikeahko noin 6 x 4 m painanne, mutta mukana oli myös pyöreitä. Syvyys vaihteli pääosin noin 30–50 cm välillä. Painanteita ympäröi matala valli. Mahdollisesti suurin ja selkeäpiirteisin oli läntisin painanne. Tämä oli mitoiltaan noin 8 x 5 x 0,5 m ja sitä kiersi noin 2 m leveä ympäristöstä selvästi koholla ollut valli. Lounaispää oli hie-man epäselvempi. Tässä on voinut olla myös oviaukko.

Metsänpohjaa on käsitelty mätästämällä, mikä vaikeuttaa paikoin painanteiden hahmottamista. Mätästys on myös rikkonut esimerkiksi valleja. Useissa painanteissa oli vettä pohjalla. Maasto alueella on loivapiirteistä harvennettua mäntymetsää, ja maa on paikoin kostea.

Varmistukseksi kaivettiin koekuoppa painanteen 3 keskelle. Heti turvekerroksen alta hiekkaan pinnasta havaittiin useita iskoksia ja rikkoutunutta kvartsia, eikä koekuoppaa ollut tarve kaivaa pitemmälle. Löydöt jätettiin paikalleen.

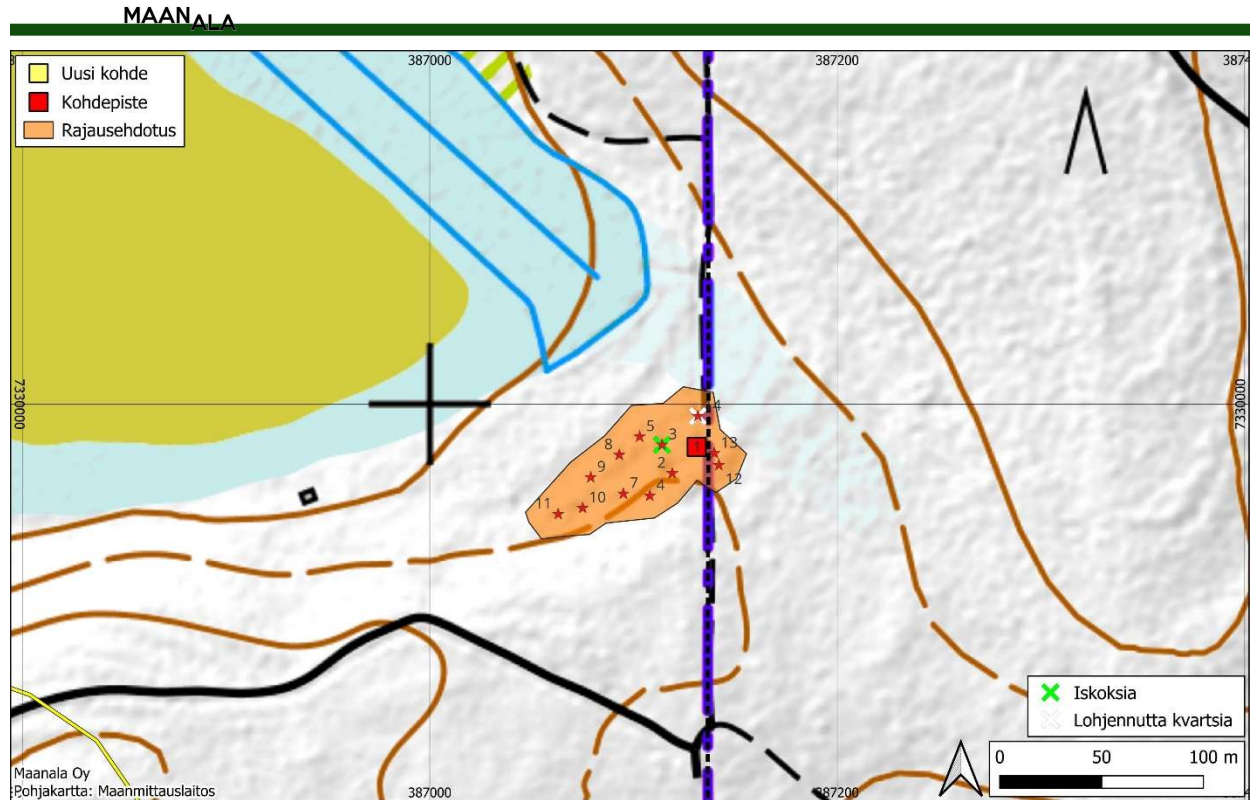

Kuva 10. Painanne 7 oli jäänyt metsäkoneen uralle. Idästä.

Alun perin tunnistetuista yhdestätoista painanteesta painannetta 6 ei tunnistettu maastossa. Sen sijaan ryhmän itäreunalta löydettiin yksi selkeä painanne, joka oli täytetty hakkuutähteellä, eikä ilmeisesti siksi näy laserkeilausissa. Tämän pohjoispuolella oli pienempi kuoppa, joka voi liittyä kohteeseen. Lisäksi havaittiin yksi epävarma painanne tästä luoteeseen. Tämän pohjalle kaivetusta koekuopasta havaittiin useita paloja rikkoutunutta kvartsia sekä hiekkaan sekoittuneena hiilen paloja.

Painanneryhmän ympäristöön kaivettiin muutama koekuoppa, joista ei tavattu löytöjä. Tarkempi laajuuden selvittäminen edellyttäisi tarkkuusinventointia. Maaperä oli koko alueella hiekkaa. Heti painanneryhmästä lähten tämä muuttuu kuitenkin moreeniksi.

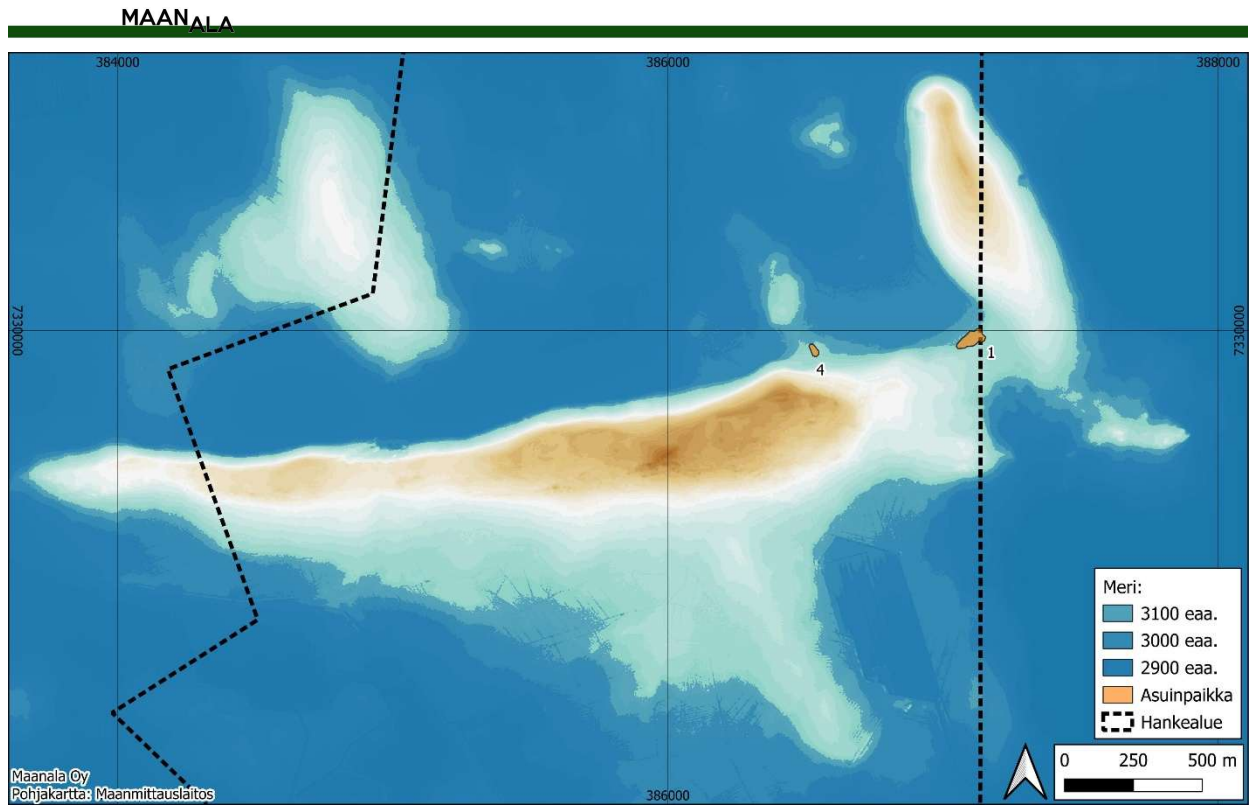
Painanteet sijoittuvat suojaisan luoteeseen avautuneen muinaisen merenlahden perälle (kuva alla). Vinsanmaan muodostama korkea saari on suojannut paikkaa lounaasta ulapalta puhaltaneilta tuuilta. Paikalta on ollut kuitenkin hyvä yhteys myös saaren eteläpuolelle, sillä asumuspainanteet sijaitsevat vain 200 m leveällä kannaksella. Kohde 4 on sijainnut saman lahden rannalla 500 m tästä länteen. Suuremmassa mittakaavassa Vinsanmaan saari sijoittuu osaksi Kemijoen suulla kivikaudella sijainneen laajan merenlahden saaristoa.

Kuva 11. Painanteiden sijainti ja kohteen rajausehdotus. Kuvassa myös kaksi löydöllistä koekuoppaa rastein merkittynä.

Taulukko 2: Kohde ja alakohteet.

Nro	Huomiot	N	E
1	Painanne: 7 x 4 x 0,3 m, tien leikkaama	7329979	387131
2	Painanne: pyöreä 7 m halk., syv. 0,4–1 m, pohjalla vettä, suuri ja syvä	7329966	387119
3	Painanne: 6 x 4 x 0,4 m, selväpiirteinen	7329980	387114
4	Painanne: Pyöreä halk. 8 m, syv. 0,4 m, suuri, reunat epäselvät	7329955	387108
5	Painanne: 6 x 4 x 0,5 m, ajouralla, vettä pohjalla	7329984	387103
6	Ei havaittu maastossa	7329968	387097
7	Painanne: 5 x 3 x 0,2 m, selväpiirteinen, ajouralla	7329956	387095
8	Painanne: pyöreähkö halk. 5 m, hieman epäselvä	7329975	387093
9	Painanne: 5 x 5 x 0,3, epäselvä	7329964	387079
10	Painanne: 6 x 4 x 0,5 m, selväpiirteinen	7329949	387075
11	Painanne: 8 x 5 x 0,5 m, selväpiirteinen	7329946	387063
12	Painanne: 6 x 4 x 0,4 m, selväpiirteinen	7329970	387142
13	Kuoppa: halk. 2 m, syv. 0,5 m	7329976	387140
14	Painanne: 6 x 4 x 0,3, tien leikkaama	7329994	387132

Kuva 12. Korkeusmalli alueesta ja kohteen sijainti suhteessa muinaiseen merenrantaan. Kartalle merkitty myös kohde 4.

Kuva 13. Iskoksia ja kvarsinpaloja hiekkamaan pinnassa painanteessa 3.

Kuva 14. Painanne 12 oli osin hakkuutähteiden täyttämä. Etelästä.

2. Rajakumpu 1

Kiinteä muinaisjäännös (1000046023).

Tyyppi: maarakenteet/kuopat

Ajoitus: ajoittamaton

Aiemmat tutkimukset: Schulz 2021

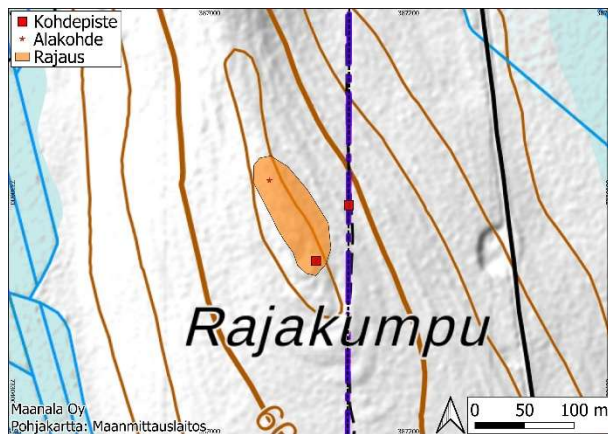
Kohdepiste: N 7330531 E 387107

Alakohteet: N 7330612 E 387060/ N 7330546 E 387103

Korkeus: 66 m mpy

Löydöt: –

Paikalla sijaitsee kolme 2,5–5 m kokoista ajoittamatonta kuoppaa tai painannetta. Kohde on inventoitu vuonna 2021. Sitä ei tarkastettu täydennysinventoinnissa. Paikka jää sivuun suunnitellusta rakentamisesta.

Kuva 15. Kohteen sijainti ja rajaus.

3. Rajakumpu 2

Muu kohde (1000046028).

Tyyppi: kivirakenteet/rajamerkit

Ajoitus: historiallinen

Aiemmat tutkimukset: Schulz 2021

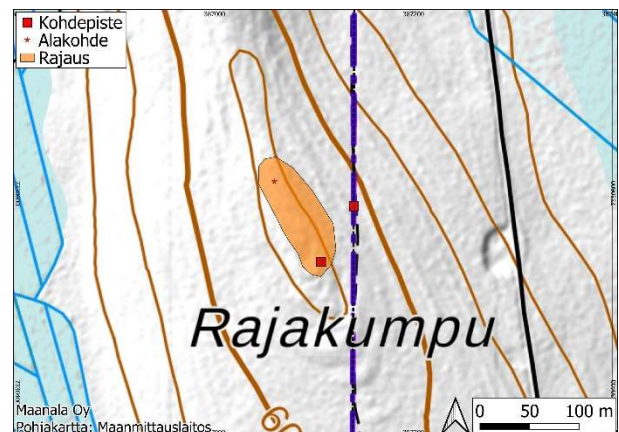
Kohdepiste: N 7330587 E 387140

Korkeus: 61 m mpy

Löydöt: –

Paikalla on edelleen käytössä oleva Tornionja Tervolan rajaa osoittava rajamerkki. Kyse on matalasta kivilatomuksesta.

Kohde on inventoitu vuonna 2021. Sitä ei tarkastettu täydennysinventoinnissa. Paikka jää sivuun suunnitellusta rakentamisesta.

Kuva 16. Kohteen sijainti ja rajaus

4.2. Uudet arkeologiset kohteet

4. Vinsanmaa 2

Uusi kohde – ehdotetaan rekisteröitäväksi kiinteänä muinaisjäännöksenä

Tyyppi: asuinpaikat/asumuspainanteet

Ajoitus: kivikautinen

Aiemmat tutkimukset: –

Kohdepiste: N 7329918 E 386536 (painanne)

Alakohde: N 7329942 E 386523 (löytöpaikka)

Korkeus: 51,5–52,5 m mpy

Löydöt: ei talletettu

Kohde sijaitsee Vinsanmaan koillisreunalla. Paikalla kasvaa nuorta mäntymetsää. Paikalla on yksittäinen kivikautinen asumuspainanne, jonka lähimaastosta tehtiin lisäksi asuinpaikkalöydöjä.

Asumuspainanne on pyöreähkö ja halkaisijaltaan noin 6–7 m. Tätä kiertää 2 m leveä valli. Painanteen keskelle kaivettiin koekuoppa, josta havaittiin joitain paloja rikkoutunutta kvartsia. Kuoppaa nousi vesi, joten maasto on suhteellisen kosteaa, vaikka loivassa rinteessä.

Paikan luonne haluttiin varmentaa, joten paikalle kaivettiin vielä useampi koekuoppa. Vallin luoteispuolelta havaittiin lisää lohjennutta kvartsia. Sisävaltiin kaakkoispuolelle avatusta koekuopasta löydettiin mahdollinen iskos, ja ulkopuolelle eteläseinustalle tehdystä kuopasta useita paloja kvartsia ja yksi selkeä sälemäinen iskos. Löydöt jätettiin löytöpaikoilleen.

Painanteen pohjoispuolelta havaittiin hyvin epävarma noin 5 x 5 m painanne. Kyse ei ehkä ole asumuspainanteesta. Joka tapauksessa tämän keskelle kaivetusta koekuopasta tavattiin lohjenneen kvartsin paloja.

Pääkohteesta 20 m luoteeseen tehtiin mahdollisen muinaisrantatörmän yläreunasta havaitun epämääräisen painanteen keskelle koekuoppa, josta löydettiin kaksi selkeää iskosta ja rikkoutunutta kvartsia. Tämän länsipuolelle

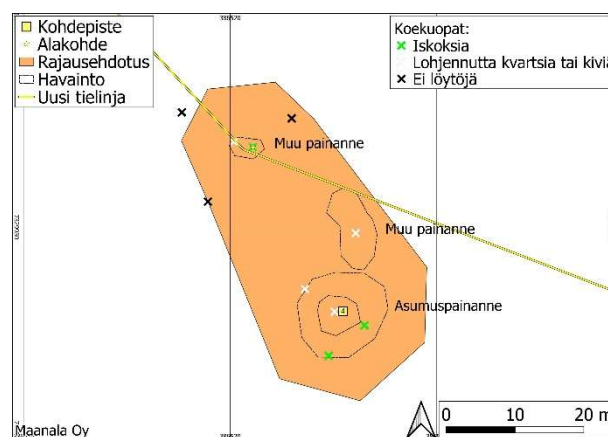
tehdystä koekuopasta havaittiin varsin runsaasti kiviä.

Kohdalla oli myös selvästi modernia maanmuokkausta ilmeisesti metsän mätästykseen liittyen. Myös asumuspainanteen kohta oli aikanaan mätästetty, ja koekuopat pyrittiin sijoittamaan koskemattomille kohdille.

Löytöpaikan ympäristöön tehdyistä koekuopista ei tehty havaintoja. Alueen maaperä on kivetöntä hiekkaa.

Kohde sijoittuu saman muinaislahden rannalle, kuin kohde 1 (ks. kartta edellä). Se on myös täsmälleen samalla korkeudella, ja kohteet ovat mahdollisesti olleet käytössä samanaikaisesti.

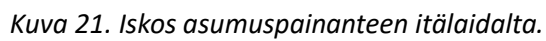
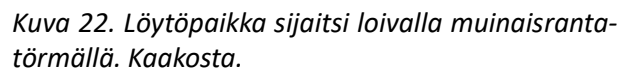
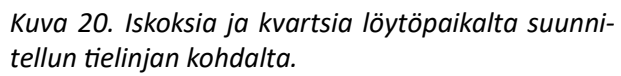
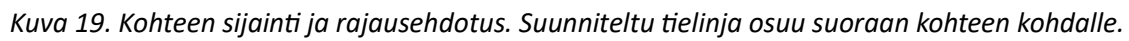
Kohde sijaitsee suoraan suunnitellun voimalan paikalle johtavan tielinjan kohdalla. Jotta kohde voidaan säilyttää, tulisi linjausta siirtää.

Kuva 17. Kohteelta tehty havainnot.

Kuva 18. Asumuspainanteen etelälaidalta löydetty iskos.

5. Yhteenveto

Inventoinnissa tarkistettiin suunnitellut uudet voimalanpaikat sekä tielinjaukset, joita ei aiemman inventoinnin aikaan ollut tiedossa. Näiden tarkastelussa hyödynnettiin uudempaa 5 p laserkeilausaineistoa, ja siitä havaitut kohteet tarkastettiin myös maastossa. Pohjoisinta voimalaa ei tarkastettu maastossa, sillä se sijaitsee suoalueella.

Hankealueen kankaiden rinteet ovat erittäin otollisia kivikautisille kohteille, ja lähiseudun esihistoriallinen asutus on ollut alueen muinaisrantavaiheen aikaan vahvaa. Myöhempi, esimerkiksi historiallisen ajan, toiminta alueella on sen sijaan ollut vähäistä.

Suunnittelualueelta dokumentoitiin kaksi kivikautista kohdetta. Mahdollinen muinaisjäänöskohde Vinsanmaa (kohde 1) varmistui kivikautiseksi asuinpaikkakohteeksi. Kohde sijaitsee etäällä suunnitellusta rakentamisesta.

Tästä 500 m länteen löydettiin uusi kivikautinen kohde Vinsanmaa 2 (kohde 4). Kohde käsittää asumuspainanteen ja siihen liittyvän löytöalueen. Kohde sijaitsee suoraan suunnitellun tielinjauksen kohdalla, ja se tulee huomioida alueen rakentamista suunnitellessa.

Kaksi muuta alueella sijaitsevaa arkeologista kohdetta on inventoitu vuonna 2021 eikä niitä nyt tarkastettu maastossa. Molemmat sijaitsevat kaukana suunnitellusta rakentamisesta.

Oulussa 27.5.2026

Arttu Tokoi
Arkeologi, FM
Maanala Oy

6. Lähteet

Tutkimusraportit:

Schulz H.P. 2021. *Tervola ja Tornio 2021. Kuoringin tuulivoimapuiston arkeologinen inventointi*. Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu.

Kartat:

Nyman A. G. 1829. *Andra Charta Delen öfver Kuckola Bys Skog och Utmark belägne uti Neder Torneå och Carl Gustafs Socknar af Uleåborgs Län*. Tornio 424: 1². Maanmittauslaitoksen arkisto.

Peruskartta 1974a. 2542 08 *Könölä*. Maanmittaushallitus.

Peruskartta 1974b. 2542 09 *Kaisajoki*. Maanmittaushallitus.

Pienoiskokokartta 1828a. *Ala-Tornio 2542 08*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pienoiskokokartta 1828b. *Ala-Tornio 2542 09*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänskartta 1844a. *Ala-Tornio 2542 08*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Pitäjänskartta 1844b. *Ala-Tornio 2542 09*. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Muut lähteet:

Hakonen, A. 2025. GLARE (Post-Glacial Land Adjustment Regenerator) model. [<https://github.com/Hakonaki/land-uplift-recons>].

Internet-lähteet:

Maaperäkartat 1:200 000. Geologian tutkimuskeskus. [<https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>].

Muinaisjäänöskisteri. Museovirasto. [<https://www.kyppi.fi/palveluikuna/portti/read/asp/default.aspx>].